

Le Mur
Jean Paul Sartre

DİWAR

Jean Paule Sartre

Le Mur -KURDÎ

DÎWAR

Wergêr:
F. Cewerî.

Çapxaneyaya xalo Hecî: 63-002
Nûdem
Urfa
© *Copyright* 2020

Pêşgotin

Jean Paul Sartre di sala 1905'an de li Parîsê, ji malbateke bûrjûvaziya mezin hatiye dinyayê. Sartreyê ku hê di salên xwe yê zaroktiyê de bal û meyla xwe berdide ser nivîsandina romanên, piştî xwendina xwe ya lîseyê, dikeve dibistana mamostetiye ya bilind, ya ku giraniya wê li ser filosofiyê bû; Ecole normale Supérieure. Ew bi serfirazî dibistana xwe diqedîne û mîna mamosteyê felsefê dest bi kar dike. Paşê ew demekê diçe Almaniyayê û li Berlînê li ser filosofên mîna Heidegger, Kierkegaard, Husserl û Hegel dixebite.

Herçiqas filosofên berî Sartre jî li ser felsefeya Existentialismê rawestiyabin jî, dîsan ev felsefeya han bêtir bi navê Sartre belav bûye û îro bûye mîna paşnavê wî. Sartre di felsefeya xwe de azadiya mirovan pêwîstiyekê dibîne û existentialismê bi humanismê ve girê dide.

Kevnebawermendê felsefeya nihilismê, mêrê filosof û feminista navdar Simone de Beauvoire, hevalê Albert Camus yê destpêkê, xelatgirê Nobelê yê edebiyatê Jean Paul Sartre, filosofekî edebiyatvan û edebiyathez

bû. Wî digel berhemên xwe yên felsefî, gelek berhemên edebî jî nivîsandine. Hin ji berhemên wî yên sereke ev in:

Dîwar (1939), Deriyên Girtî (1944), Riyên Azadiyê, Miriyên Bêgor (1946), Existentialism humanism e (1946) Destên Qirêj (1948), Girtiyên li Altona (1960), Gotin (1964) û hwd.

Di berhemên Sartre yên edebî de şoperiyên felsefeya wî baş dixuyin. Di vî warî de ev çîroka wî ya bi navê "Dîwar" (Le Mur) ku me ji bo xwendevanên Nûdemê wergerandiye kurdî, mîna keke baş e. Ev çîroka ku bi forma kesê yekemîn hatiye nivîsandin û di derheqa çend girtiyên ku li bendî gulebarandina xwe ne de ye, bê şik yek ji çîrokên Sartre ya herî navdar û herî xweş e.

Wan em bi dehfan xistin hundirê odeyeke mezin û spî. Ji ber şewqa ku ji hundur li çavên me xist, çavên min kutkufîn. Paşê maseyek li ber çavên min ket. Li pişt masê çar peya hebû. Ew sivîl bûn, li kaxezan dinihêrîn. Wan girtiyên din avêtibûn dawiya odê. Ji bo ku em biçûna ba wan, diviyabû em biçûna seriyê odê yê din. Min gelek ji wan nas dikirin, yên ku min nasnedikirin jî, biyanî bûn. Herdiwên ku li pêşiya min rawestiyabûn, sergirover û zerik bûn. Ew dişibiyan hevdu. Ez texmîn dikim ew *Fransî* bûn. Yê hûrik her pantorê xwe dikişand jor ev e, ew ê ji ber esebîtiyê be.

Vê yeka han nêzîkî sê saetan ajot. Ez şaş bûbûm û serê min vikî vala bû. Lê hundurê odê baş germ bû, ev yeka han jî ne ku li xweşa min nedîçû: ev bîst û çar saetên me bûn ku em bûbûne weke bûzê. Muhafizan girti yek bi yek dibirin pêşiya rêzemasê. Wê çaxê çar peyan, ji girtiyan nav û karên wan dipirsîn. Piraniya caran ew zêde dûr nedîçûn û mîna "*Ma tu beşdarî sabotajên depoyên muhîm bû yî?*", "*Tu nehê mehê, sibehê zû li ku bûyî, te çi dikir?*"

ji vir de û wir de pirs dipirsîn. Wan li bersivan guhdarî nedikirin, ew mîna ku guhdarî dikirin jî nedixuyan. Ew demekê bêdeng diman û rasterast li pêşiya xwe dinihêrîn, paşê dest bi nivîsandinê dikirin. Wan ji Tom pirsîn, ku bê ew bi rastî di yekîtiya navneteweyî de xebitî ye an na. Ji ber kaxezên ku di bêrika Tom de hatibûn girtin, wî nikanîbû tiştê bigota. Wan tiştê ji Juan nepirsîn, piştî ku Juan navê xwe got, wan demek dirêj nivîsandin.

- Yê anarşîst birayê min Jose ye, Juan got. Hûn bi xwe baş dizanin ku ew êdî ne li vir e. Ez ne ji tu partiyê me, ez çet bi siyasetê ve mijûl nebûme. Wan bersiv nedan. Juan dîsan got:

- Min tiştê nekiriye. Ez naxwazim bi agirê hinin din bişewitim.

Lêvên wî dilerizîn. Gardiyanekî ew hiş kir û ew bir. Dor hatibû ser min:

- Navê te Pablo Ibbieta ye?

- Erê, min got.

Mêrik li kaxezan nihêrî û ji min pirsî:

- Ramon Gris li ku ye?

- Ez nizamim, min bersiv da.

- Te ew ji şeşê mehê heya nehê mehê li mala xwe veşartîye.

-Na.

Wan kêlikekê nivîsandin û gardiyanan hatin ez birim. Tom û Juan li korîdorê di navbera du gardiyanan de rawestiya bûn. Em meşiyen. Tom ji gardiyaneke pirsî:

- Wê niha çi bibe?

- Wê çi bibe? gardiyan jî pirsî.

- Ev lêpîrsînek bû an jî hukum bû?

- *Ev hukum bû*, gardiyan got.

- Baş e, wê niha çi bikin ji me?

Gardiyan bi xavî bersiv da:

- Wê hukmê we di hucreyên we de bi we bêtine zanîn.

Hucreyên ku dabûn me, bi rastî jî yek ji serdabên nexweşxanê bû. Ji ber herikîna bê hundur ecêb dicemidî. Hemû şevan em dibûn mîna bûzê û bi rojan jî jê ne çêtir bû. Min pênc roj di zîndaneke ku ji dema kevin de mabû, derbas kirin. Ji ber ku gelek girtî hebûn û cih kêm bû, hema li ku bûya ew bi cih dikirin. Ez ji ber cihê xwe ne gilîdar bûm, min ne sar bû, lê ez bi tenê bûm. Gava demeke dirêj jî wilo dom dike, mirov hêrs dibe. Li serdabê hevalên min hebûn. Juan qet nedipeyivî.

Ew ditirsiya û bi qasî ku ew nikaribe tiştekî bibêje, ew xort bû. Tom peyvker bû û bi spanyolî jî

pirr baş dizanîbû. Li mahzenê yanekî ji text û çar seltên tijî ka hebûn. Gava gardiyanan em anîn û li wir berdan, em rûniştin û bê deng rawestiyân. Piştî demekê Tom:

- Karê me xerab e, got

- Ez jî wilo texmîn dikim, min got. Lê bi min wilo tê ku ew ê tişteki bi yê biçûk nekin.

- Ew nikarin tişteki têxine stûyê wî, Tom got.

Ew tenê birayê milîtanekî ye, ne tişteki din. Min li Juan nihêrî: wilo dixuya ku tişteki bihîstibû. Tom dîsan peyivî:

- Ma tu zanî bê li Saragosseyê çi kirine? Wan peya li erdê dirêj kirine, paşê bi kamyonan di ser wan re derbas bûne. Yekî *Fasî (Maroqî)* î qaçax ev ji me re got. Tê gotin ku ji bo ku ew gulleyan xerc nekin wan wilo kirine.

- Ma ew bi vî awayî jî benzîne xerc nakin, min gotê. Ez bi Tom re hêrs bûbûm. Diviya bû wî wilo negota.

- Kardarên ku li ser rîyan digerin hene, wî got û dom kir: ew rewşê di çav re derbas dikin, destên wan di bêrikên wan de ne û cigareyên wan jî di devê wan de... Ma tu dibê ewê karê wan biqedîne? Ezê dêhn bibim. Ew guh nadin peyva wan a bi qîj û wîj. Di saetekê de çend caran? Dibêjin ku cara pêşî yê ji Fasê nikarîbûye devê xwe bigire.

- Ez bawer nakim ew ê li vir jî wilo bikin, min got. Qet nebe ew ê bi rastî jî nexwazin zerarekê bidine cepxanê.

Ji taqa girover ya li milê çepê, ku di zikê avahiyê de ber bi esmên ve hatibû vekirin û di çar qulikên hewayê de şewq dikete hundur. Di vê qulika girover ya ku mîna kemînekê her dem girtibû de komir berra hundur didan. Tam di ser taqîkê re tebeqek toz hebû. Wan ew komira han ji bo germkirina nexweşxanê anîbûn, lê bi destpêka şer re, wan nexweşji wir dabûne derxistin û ew komir jî êdî bi kêrî tiştêkî nedihat Ji ber ku wan ji bîr kiribûn, ku ew ê taqîkê bigirin, baran di taqîkê re dikete hundur.

Tom lerizî:

- Xwedêyo, ez dilerizim, got. Va ye dîsan dest pê kir.

Ew rabû ser xwe û wî dest bi hereketan kir. Bi her hereketeke wî re, gomlegê wî ji ser laşê wî yê spî û bi pirç ji hev dibû. Wî xwe li ser piştê li erdê dirêj kir, çîmên xwe ber bi jor ve bilind kirin û bi meqeski hereket kir. Tom qut î qalind bû û bi bez bû jî. Ez difikirîm çawa ku wê gulle û singûyên tivingan di gilokek rûnê nîvişk de herin, ew ê wilo jî di laşê Tom yê têrgoşt re herin. Ger Tom sistopisto bûya, ez ê wilo nefikiriyama.

Min ewqasî ne sar bû, lê mîna ku milên min û çîmên min ne yên min bûn. Di nav re mîna ku tiştin min kevin bûbin, ez li dora xwe li çakêtê xwe digeriyam. Paşê ji nişka ve, dihate bîra min ku wan çakêt nedabûn min. Ev yeka han hê xerabtir bû. Wan kincên me ji bo ku bidin eskerên xwe ji me stendibûn, tenê gomleg li me hiştibûn û yek jî ev pantorên ji cawê spî, ku nexweşan di nava havînê de li xwe dikirin. Piştî demekê Tom rabû ser xwe û bi uf û kuf hat li ba min rûnişt

- Maşalê tu germ bûbe?

- Ji ku? Bêhna min çikiya.

Saet li dor heştê êvarê, komutanek û du esker ketin hundur. Di destê wî de komek kaxez hebû. Wî emir li gardiyan kir.

- Navê van hersêyan çi ne?

- Steinbock, Ibbieta Mirbal, gardiyan got.

Komûtan berçevka xwe da ber çavên xwe û li lîsteya di destê xwe de nihêrî:

- Steinbock... Steinbock... Ev e.

Cezayê kuştinê lê hatiye birrîn, tu ê sibehê zû bê gulebaran kirin.

Dîsan nihêrî:

- Herdiwên din jî eynî ne, got

- Çênabe, Juan got. Ne ez im.

Komûtan bi awayekî ecêbmayî li wî nihêrî:

- Navê te çi ye?

- Juan Mirbal e, got

- Temam, va ye navê te li vir nivîsandiye, komûtan got. Cezayê kuştinê li te hatiye birrîn.

- Min tiştê nekiriye ku, Juan got.

Komûtan milên xwe hejandin û dageriya ser min û Tom.

- Ma hûn Baskî ne?

- Na, em ne Baskî ne.

Mîna ku bêhna wî teng bûbe.

- Ji min re gotin ku sê hebên Baskî ne.

Ez nikanim li dû wan bigerim û zemanê xwe winda bikim. Ji xwe hûn keşeyan naxwazin?

Me bersiva wî neda. Komûtan peyivî:

- Ew ê niha doktorekî belçikî were.

Emir li wî hatiye kirin ku ew şevê bi we re derbas bike.

Bi eskerkî silav da û derket.

- Erê, min got Tiştê ku bû, bi Juan bû.

Min ev yeka ban ji bo ez rastiyê bibêjim, digot, lê min ji Juan hez nedikir.

Rûyekî wî yê ziravokî hebû, lê tirs û ezêb rûyê wî ji rûyîfî derxistibû, hemû xetên wî berbat kiribû. Ew heya sê rojan lawikekî bi ruh bû, dikarîbû bihata hez kirin. Lê ew niha dişibiya qûnekekî kal, çi biba jî, min bawer nedikir ku ew ê careke din bi ser xwe de were, ciwan bibe. Nişandayina merhemetek biçûk ya li hemberî wî, dê ne xerab bûya, lê merhemetê dilê min dixeland, her ku diçû bi min re tirs hişyar dibû.

Wî gotinek jî negot lê rûyê wî bû mîna xweliyê. Dest û rûyê wî mîna xweliyê bûn. Ew dîsan li cihê xwe rûnişt û bi çavên xwe yên ku fireh vebûbûn li axê nihêrî. Tom pîrr dilpak bû. Wî xwest ku yê hûrik hemêz bike, lê wî rûyê xwe qermiçand û xwe bi sert bi paş ve kişand.

- Berde, min bi dengekî nizim got. Tu dibînî wexti ew bigirî.

Tom bi dilşewafî stûyê xwe xwar kir. Ji dilê wî hatibû ku ew çûço haş bike. Dê ev yeka han ew mijûl bikira û dê xwe ji bîr bikira. Lê vê yeka han ez aciz dikirim, ez qet li mirinê nefikirî bûm, ji ber ku firsendeke wilo çênebûbû, lê niha firsend hebû û pistî ku firsenda fikirandina wê hebû, ji bo çi mirov ê tiştin din bike.

Tom peyivî:

- Ma tu zarar gihandiye wan? wî ji min pirsî.

Min bersiv neda. Wî got ku wî ji serê teboxê û bi vir de şeş caran zarar gihandiye wan. Wî baş behsa rewşê nedikir û min didît ku ew naxwaze behs jî bike. Min jî bi tamamî nikarîbû pêk bianiya, min ji xwe dipirsî bê wê zêde êş bête kişandin an na. Ez li gulleyan difikirîm. Min xeyala germahiya wan ya di bedena xwe de çêdikir. Ev hemû li derveyî pirsra rastin bûn, lê ez sakîn bûm. Ji bo fêhmkirina vê yekê li pêşiya me şevêk hemû hebû. Tom piştî demekê peyva xwe birrî û min di bin çavan re li Tom nihêrî. Min dît ku ew jî bûye mîna xweliyê û ketiye rewşeke belengaz. "Dest pê kir" min xwe bi xwe got Hema hema bûbû şev. Di qulikên hewayê de û li ser koma komirê şewqeke mirî hebû û vê li bin esmên lekeyek mezin çêdikir. Min di taqîka zikê avahiyê de hewka stêrkek didît Wê şev vekirî û sayî bûya.

Derî vebû û du gardiyan ketin hundur. Bi dû wan de jî zilamekî kej î unîformayekî *beljîkî* lê bû, dihat Silav da me.

- Ez doktor im, got. Min emir girtiye ku ez di rewşên wilo bi eziyet de, li ba we bim.

Dengekî wî ê xweş û kubar hebû. Min jê re:

- Tu hatiyî li vir çi bikî? Got

- Ez xwe dixime şûna we. Ji bo ez giraniya van çend saetên we sivik bikim, tiştên ji min bên ez ê bikim.

- Tu çima hatiyî ba me? Hinin din jî hene, nexweşxane ji wan tije ye.

- Wan ez şandime vir, bi ecêbmayî got - Ax! Ma hûn dixwazin cigarê bikişînin?

Wî cigarên îngilîz û puro keremî me kirin. Lê me red kir. Min li hundurê çavên wî dinihêrî û ew mîna ku aciz bû dixuya. Min jê re:

- Ji bo ku dilê te bi me dişewite û tu bi me dakevî, tu nehatiyî vir, got Ji xwe ez te nas dikim. Roja ku wan ez girtim, min tu bi wan re li hewşa eskergehê dît.

Ez ê hê jî bipeyiviyama lê ji nişka ve tiştêkî ku ez ecêbmayî hiştim bû: Hebûna doktor a li vir, kir ku ez êdî bi xwe danekevim. Bi pirranî gava ez bi ser yekî de diherim, ez wî rehet nahêlim. Dîsan jî xwesteka peyvê bi min re nema, min milên xwe hejandin û berê xwe guhert Min piştî demekê serê xwe rakir, min dît ku ew bi awirên xwe min di çav re derbas dike. Gardiyan li ser mîndereke gîhê rûniştibûn. Zir Pedroyê sistopisto tiliyên xwe yên nişanê li hev digerandin, yê din jî ji bo ku ew ranezên car caran serê xwe tev dilivand.

- Ma hûn ronahiyê dixwazin? Pedro bi carekê ve ji doktor pirsî. Doktor jî bi serê xwe "erê" got Ez difikirîm ku doktor mîna dareke berûyê bêaqil e, lê bêşik ew ne dilgemaî bû. Gava min li çavên wî yên sar û şîn nihêrîn, bi min wilo hat ku bi vî peyayî re kêmasiya hêza xeyalan heye. Pedro derket û bi lampeyek petrolê ve vegeriya. Wî lampe danî qorziya rêzê. Şewqa wê kêmbû, lê ji qet nebûnê çêtir bû. Şeva çûyî wan em di tariyê de hiştibûn. Min demekê li xelekên şewqê yên ku li zikê odê çêbûbûn, nihêrî. Ez kirî ji kêfa bifiriyama. Paşê ez bi carekê ve bi ser xwe ve hatim, xelekên şewqê winda bûn, min xwe di binê giraniyeke mezin de hîs kir. Ev ne fikra mirinê bû, ne jî ya tirsê bû: ev tiştekî bê nav bû. Hestiyên hinarîkên min dişewitin û serê min berbat bû.

Ez veciniqîm û min li herdu hevrêyên xwe nihêrî. Tom serê xwe di nava destên xwe de veşartibû, lê belê min paş stûyê wî yê qalind û spî didît. Juanê biçûk di rewşeke gelekî xerab de bû, devê wî vekirî bû û firnikên pozê wî dilerizîn. Doktor nêzîkî wî bû û mîna ku dixwest wî bi ruh bike destê xwe danî ser milê wî: lê awirên wî sar bûn. Paşê min dît ku destê yê *beljîkî* bi dizîka ji ser milê Juan daket ser zendê wî. Doktor zendê wî xiste nava sê tiliyên xwe, bi awayekî xayiz, di eynî demê de hebekî xwe da paş û ji bo ku piştî xwe bide min wî ji xwe re cih çêkir. Ez hebekî bi paş ve çûm, min dît wî saeta Juan derxistiye û demekê zendê Juan di nava destên

doktor de ma. Paşê wî destê bê hereket berda û çû xwe sparte dîwêr, mîna tiştêkî pirr girîng ku divê tavilê bête notkirin hebe, bicarekêve ji bêrika xwe defterek derxist û li rûpelekî tiştin nivîsandin.

- Rezîl, min di dilê xwe de ji hêrsan got. Nebe, tu li nabza min jî nenihêrî, ez ê kulmekê li orta devê bixim.

Ew nedihate ba min, lê min hîs dikir ku ew li min dinihêre. Min serê xwe rakir û min jî li wî nihêrî. Bi dengêkî ku nedihate fêhmkirin pirsî:

- Mirov li vir dibe weke qeşayê, ne wilo?

Xuyabû wî sar bû, rengê wî şirikî bûbû.

- Min ne sar e, min jê re got

Wî dev ji nihêrîna xwe berneda. Min bi derbekê re fêhm kir û min destên xwe dane ber rûyê xwe: ez di xwêdanê de mabûm. Di vê mahzenê de, di nivê zivistanê de, ku pûk û bahoz bû, min xwêdan dida. Min tiliyên xwe di nava porê xwe yê ku ji xwêdanê bi hev ve zeliqî bû ve derbas kirin. Di eynî demê de min dît ku gomlegê min jî şil bûye û bi laşê min ve zeliqî ye. Bi kêmanî ev saetek min bû ku min xwêdan dida û min tiştêk hîs nedikir. Lê ev yeka han ji çavên berazê *beljîkî* nereviya bû. Wî ew dilopên ku di ser gepên min re niqûfîbûn, dîtîbûn û fikirî bû: kêmanî ev peydabûna tirseke patolojîk, ew xwe normal hîs dike û bi vê yeka han jî ew bi

gurûr dibe, ji ber ku wî sar bû. Ji dilê min hat ku ez rabimê û wî bidim ber kulman, lê hê ez tevnêliyabûm, şerma min jî, hêrsa min jî nemabû, min xwe bê şerd bera ser yanê da.

Min xwest ku ez stûyê xwe bi destmala xwe pakij bikim, ji ber ku min niha hîs dikir, ku xwêdan ji serê min dinuqte û dadikeve ser stûyê min û ev jî ne tişteki xweş bû. Min bi carekê ve dev ji pakkirinê berda, ji xwe ev bê fêde bû. Destmala min şil û pil bûbû û min her xwêdan dida. Goştê min yê tund jî xwêdan dida û pantorê min bi yanê ve dizeliqî.

Juanê biçûk bi carekê ve peyivî:

-Ma tu doktor î?

- Erê, yê *beljîkî* got.

- Gelo mirov demeke dirêj êşê dikêşîne ?

- Kengî?... Na cano, yê *beljîkî* bi dengêki ciwanmêrî got. Wê zû dawî were.

Ew di rewşeke mîna nexweşekî ku peran bide û mitala wî nemîne, de bû.

- Lê ez... Ji min re gotin ku... Bi pirranî du caran gulebaranê dikin.

- Carna, yê *beljîkî* bi hejandina serê xwe re bersiv da. Belkî di gulebarandina pêşî de tişteki bi cihên girîng neyê.

- Ma wê çaxê ne divê mirov tivingan ji nû ve dagire û ji nû ve nîşan bigire?

Ew fikirî û bi dengekî qurmiçî bi ser ve zêdekin

- Ev jî wext jê re divê!

Tirseke bêhawe ya êşkişandinê bi Juan re çêbûbû, ew ji wê pê ve li tiştêkî din nedifikirî. Ew ciwan bû. Lê ez bi xwe li vê yekê nedifikirîm û xwêdandayina min ne ji ber tirsê kişandina êşê bû.

Ez rabûm ser lingan û heya bi koma tozê meşiyam. Tom ji cihê xwe pengizî û bi awirên tijî kîn li min nihêrî: ji ber çirke çirka solên min ew aciz dibû. Min ji xwe pirsî, gelo rûyê min jî mîna yê wî zer e: Min dît ku wî jî xwêdan daye. Asîman bedew bû, qet şewq nedikete vî cihê talde. Pirr pirr ji bo dîtina heyva mezin min dikarîbû serê xwe rakira. Lê êdî ne weke berê bû, min şeva çûyî, li cihê xwe yê berê dikarîbû zirperçeye asîman bidîta û wê yekê her saeta rojê bîranîneke nû dianî bîra min. Gava sibehê zû asîman vekirî û sayî bû, ez li perravên Atlantîkê fikirî bûm. Min danê nîvro roj didît û min didît ku ez masiyên biçûk û zeytûnan dixwim û min *manzanilla*¹ vedixwar. Li Sevilla bareke vexwarinê dihate bîra min. Ez piştî nîvroyan diketime siyê û ez li arenayên ku nîvê wan ji rojê dişewitîn û nîvê din jî di bin siyeke kûr de dima, difikirîm. Bi rasti jî bi

¹ Navê şerabekê ye, li Spaniya herema Endilus çêdikin

vî babetî dîtina asîmên bi mirov êş dida kişandin. Lê niha heya ku min dixwast min li asîman dinihêrî. Êdî asîman tu tişt nedianî bîra min. Min ev yeka tercîh dikir. Ez çûm li ba Tom rûniştim. Di navberê de demeke dirêj derbas bû.

Tom bi dengekî nizim dest bi peyvê kir. Diviya bû ew her bipeyiviya, ger ne wilo bûya, wî nizanîbû ew bi fikrên xwe çî dîke. Ez fikirîm ku wî tiştek ji min re got lê wî li min nedinihêrî. Bê şik, ew ditirsiya ku ew min wilo mîna xwetiye û di nava vê şilahiya xwêdanê de bibîne. Em li hev çûbûn û ya xerab jî, em mîna neynika hevdu bûn. Wî li *beljîkiyê* ku tîk rawestiya bû dinihêrî.

- Ma tu fêhm dikî? digot Ez bi xwe fêhm nakim.

Min jî bi dengê nizim dest bi peyvê kir. Min li ye *beljîkî* dinihêrî.

- Çi ye, çî bû ye?

- Wê tiştekî ku ez fêhm nakim were serê me.

Bêhneke ecêb ji der û dora Tom dihat. Bi min wilo hat ku min ji her tim bêtir ew bêhn hîs kir. Min henekê xwe pê kir

- Çawa be tu fêhm dikî.

- Ne belî ye, wî bi înad got Ez dixwazim pîrr cesûr bim, lê qet nebe divê ez zanibim... Guhdarî bike, ew ê me bibîne hewşê. Wê ew werin û li hemberî me têkevin rêzê. Gelo wê çend kes bin?

- Ez ji ku zanim. An wê pênc, an jî heşt kes bin. Ne pirr e.

- Baş e. Wê heşt kes bin. Wê ji wan re "nîşan bigirin" bibêjin û wê berê heşt tivingan bi min ve bin. Ez difikirim ku ez ê bixwazim têkevim nava dîwêr, ez ê bi hemû hêza xwe, bi piştta xwe dîwêr dehf bidim, lê wê dîwar li ber xwe bide. Eynî mîna kabûs. Ez van hemûyan di serê xwe de çêdikim. Ax ku te bizanîba bê ez van çawan di serê xwe de çêdikim

- Baş e, baş e! min got, ez jî xeyalên wilo çêdikim.

- Dê wê çaxê kûçikahiyekê bikin. Tu dizanî, ji bo ku rû neyêne nas kirin, ew ji çav û devê mirov nîşanê digirin, bi şeytanî bi ser ve zêde kir. - Ez ji niha ve birînan hîs dikim. Ev saeteke ku êşek di serê min û stûyê min de heye. Ne êşeke rastin e. Ya xerabjî ew e ku, ez ê van êşan sibehê hîs bikim. Baş e, paşê?

Min pirr vekirî fêhm dikir ku ew dixwaze çi bibêje, lê min qet nedixwest ku ez wilo bixuyim. Ger em werin ser êşê, ez jî mîna şûna kêrên biçûk van êşan di laşê xwe de hîs dikim. Ez hînî vê nedibûm, lê ez jî weke wî bûm, min guh nedidayê.

- Paşê, tu ê bi xeder bimîzî, min gotê.

Tenê ji bo wê yekê wî dest bi peyvê kir. Wî çavên xwe ji yên *beljîkî* venediqetandin. Wî li yê li

pêş xwe guhdarî nedikir. Min dizanîbû ku ew ji bo çi hatiye. Tiştên ku em lê difikirî ew eleqeder nedikir. Ew hatibû li laşê me binihêre, ew hatibû li laşê me yê ku bi saxî li ber xwe dide, binihêre.

- Mîna kabûsan, Tom got. Mirov dixwaze li tiştinan bifikire, dizane her wilo ye, û hûn difikirin ku wê dev ji we berde û here. Min xwe bi xwe: paşê êdî wê tiştek nebe, digot Lê ez fêhm nakim bê ev tê çi maneyê. Hin demên ku ez heya wir hatime, çêbûne. . . lê paşê, ez dîsan li êşê, li gulleyan, li teqînê difikirim. Tembîha min li te, ez maddeparêz im. Ez dêhn nabim. Lê tiştekî bêdawî heye. Ez termê xwe dibînim: ne zehmet e, lê ez bi çavên xwe, xwe dibînim. Divê ez dest bi fikirandinê bikim. . . divê ez dest bi fikirandina ku ez ê tiştekî nebînim, ez ê tiştekî nebihîzim û wê dinya ji bo yên din dom bike, bikim. Mirov ji bo ku li vê bifikire nehatine afirandin Pablo. Bawer bike. Di şeveke ku ez bêxew mame û li bendî tiştinan mame, ez gihîştim van hemûyan. Lê ev ne eynî tişt e. Ew ê ji pişt ve êrîşî me bikin. Pablo, em ê bê hazirî bin.

- Cehd bike, min jê re got. Ger tu bixwazî em dikarin ji bo efûkirina gunehên te bang keşeyekî bikin?

Bersiv neda. Gava wî dixwest pêxembertiyê bike û bi dengê zelal ji min re bibêje Pablo, min bala xwe dabûyê. Min ji tiştên bi vî rengî hez nedikir, lê wisa xuya bû, ku hemû îrlandî wiha bûn.

Bi min wilo hatibû ku bêhna mîzê dihat. A rastî min nêzîkahiyek li hemberî Tom hîs nedikir û herçiqas em ê bi hev re biçûna mirînê jî, min nêzîkahiyek zêde hewce jî nedidît. Hin mirov hene ku danûstandina bi wan re cihê ye, wek mînak, danûstandina bi Ramon Gris re. Lê belê min xwe bi Tom û Juan re bi tenê hîs dikir. Ji xwe ev yeka han bêtir bi kêrî min dihat. Ger ez bi Ramon re li cihekî bûma, belkî ez nerm bibûma. Lê ez niha bêhawe dilhişk im û ez dixwazim wilo jî bimînim.

Tom bi celebekî xayîzbûn gotinin di devê xwe de dibir û dianîn. Ji bo ku ew xwe nespêra fikrê, ew bi êminî dipeyivî. Mîna kalê ku bi nexweşiya prostatê ketibe bêhna mîzêjê dihat Di eslê xwe de ez jî di fikra wî de bûm, hemû tiştên ku wî digotin, min jî dikarîbû bigota. Mirineke bi vî awayî ne xwezayî bû. Ji çirka ku min riya mirînê girtiye û bi vir ve, tu tişt bi min xwezayî nedihat Ne ev koma komirê, ne ursiyên bi rêz, ne devê Pedro yê genî. Bi Pedro re li fikirandina eynî tiştî li xweşa min nedîçû. Min baş dizanîbû ku em ê şevêkê, çet nebe, pênc deqîqan di eynî wextê de, li eynî tiştî bifikiriyana, me ê xwêdan bida û em ê biricifiyana. Min wilo ji kêlekê ve lê nihêrî. Ew bi min ecêb hat: wî mirina xwe di rûyê xwe de hildigirt.

Anora min birîndar bûbû. Ez bi qasî bîst û çar saetan li ba Tom jiya bûm, min li wî guhdarî kiribû, ez bi wî re peyivîbûm, min dizanîbû ku tu tiştêkî me

yê hevbeş tune ye. Niha jî em mîna du cêwîyan dişibin hevdu, tişteki basît e, em ê bi hev re geber bibin. Tom bêî ku li min binihêre, bi destê min girt:

- Pablo, ez ji xwe dipirsim. . . Ez dipirsim bê gelo rast e ku mirov ê bimire û nemîne.

Min destê xwe kişand. Paşê min jê re got:

- Li nava tingên xwe binêre, dêhno.

Li nava lingên wî hinek av hebû, ji pantorê wî dilop diniqutin.

- Ev çi ye? wî bi tirs got.

- Te bi xwe de mîstîye, min gotê.

- Ne rast e, wî bi hêrs got. Ez namîzim.

Yê *beljîkî* nêzîk bûbû. Bi meraqek xav jê pirsî:

- Ma tu nexweş î?

Tom bersiv neda. Yê *beljîkî* bêî ku tişteki bibêje, li wê ava nava lingên wî dinihêrî.

- Ev çi ye, min fêhm nekir, Tom bi sert got Lê ez natirsim. Ez sond dixwim ku ez natirsim.

Yê *beljîkî* bersiv neda. Tom rabû ser xwe û çû li quncikekê mîst. Wî bişkokên pantorê xwe girtin, bi paş ve hatlicihê xwe rûnişt û hew devê xwe vekir. Yê *beljîkî* not digirtin.

Ji ber ku ew geş bû, me hersiyan bi hev re li wî dinihêrîn. Tevgerên wî yên jîndar, xemên wî yên jîndar hebûn. Mirovên ku dijîn çawa dilerizin, ew jî di vî hundurî de wilo dilerizî. Laşekî wî yê bi tolerans û xweşjiyayî hebû. Em yên din, me hîs nedikir, ku laşên me heye, an tune ye. Çi dibe bila bibe, me tu tişt hîs nedikir. Min dixwest ez li nava çîmên xwe, û pantorê xwe binihêrim, lê min cesaret nedikir. Min li yê *beljîkî* dinihêrî. Wî li ser çîmên xwe yên mîna kevanekê şidiyayî, li qasên xwe hukum dikir. Ew dikarîbû li sibehê jî bifikiriya. Lê em, sê hebên xwînjêkişiyayî mîna sê siyan li wir sekînî bûn. Me li wî dinihêrî û me mîna xwînmijan xwîna jîna wî dimêt.

Dawiyê ew ber bi Juanê biçûk ve meşiya. Ne ku wî ji ber evîna xwe ya kar xwest destê xwe deyne paş stûyê wî, an jî ji ber xwesteka dilovaniya wî bû? Gerji dilovaniyê bûya, ew di hemû şevê de carekê tenê bû. Wî ser û stûyê Juanê biçûk mist da. Juanê biçûk xwe berda, çavên xwe ji wî nediqetandin, paşê bi carekê ve destên wî hatin girtin, ecêb ecêb dinihêrî. Wî destê yê *beljîkî* di nava herdu destên xwe de girtibû û ew dest qet li xweşa wî nediçû. Wî, ew destên girover û sor, mîna du mengenyên di rengê xweliyê de dişidandin. Min şika ku wê tiştin bibin, dikir û diviya bû Tom jî di eynî rewşê de bûya. Lê yê *beljîkî* tiştêk ferq nedikir, bi ciwanmêrî dibişirî. Piştî demekê Juan destê wî yê sor û biçûk

bire ber devê xwe û xwest ku dev lê bike. Yê *beljîkî* bi zorê destê xwe xelas kir û bi şewişîn çû li dîwêr sekinî. Wî bi qederê saniyekê bi tirs li me nihêrî, wî ê bi carekê ve fêhm kiribe ku em nedîşibiyam wî. Ez keniyam û yek ji gardiyanan ji cihê xwe pengizî. Yê din raza bû û çavên wî yên mezin û vekirî, spî bûn.

Min xwe hem westiyayî, hem jî dilşa û bi heyecan hîs dikir. Min nedixwest ezlitîştên ku wê sibehê bi serên me de bihata, yanî li mirinê bifikiriyama. Gava ez li yê din difikirîm, min devê lûleyên tivingan yên ku ber bi min ve vebûbûn, didîtin. Belkî ez zêdeyî bîst caran îdamê jiyam. Carekê, min got belkî ya ku wê bi rastî bibûya, bû. Wê çaxêjî ez deqeyekê bi xew re çûbûm. Wan ez ber bi dîwêr ve dibirim. Ji bo ku ew min efû bikin, min li ber xwe dida. Ez ji xewê pengizîm û min li yê *beljîkî* nihêrî. Ez ditirsiyam ku ez di xewê de qîriyabim. Lê wî simêlê xwe ba dida û haya wî ji tiştêkî tune bû. Ger min bixwesta, ez bawer im, min ê bikarîba kêlîkekê razama. Ev çil û heşt saetên min bûn ku ez ranezabûm. Êdî min debar nedikir. Lê min nedixwest ku ez du saetan ji jiyane wînda bikim. Wan ê bihata ez di berbangê de şiyar bikirama, min ê çavlixewî bida dû wan û biçûma. Min nedixwest ku wîlo bibe. Min nedixwest ku ez mîna heywanekî bimirim. Min dixwest ez fêhm bikim. A din, ez ji dîtina kêbûs jî ditirsiyam. Ez rabûm ser lingan, ez çûm vî alî û wî alî û ji bo ku ez serê xwe ji van ramanan pak bikim, ez li jiyana xwe ya buhurî

fikirîm. Komek bîranînên çurço mirço di serê min de peyda bûn. Bîranînên baş jî hebûn, yên xerab jî. An jî min berê ev wilo binavdikir. Rû û serpêhatî hebûn. Min di dema Ferîa de, li Valenseyê, rûyê 'zarokekî ku bi qulonçan hatibû xemilandin, dît. Ev zarok yek ji apên min bû. Ev rûyê Ramon Gris bû. Min serbûriyên xwe bibîranîn. Çawa ku ez di sala 1926'an de bê kar mabûm û ji birçîna dimirim. Ez wê şeva ku min li *Granadayê* li ser textekî derbas kiriye jî bi bîr tînim. Sê rojan pariyek nan jî neketibû devê min, hal di min de nema bû, dîsan jî min nedixwest ez bimirim. Vê yeka han ez kenandim. Ez li dû dilşahiyê, li dû jinan, li dû azadiyê reviyabûm, hem jî ez çawan reviyabûm. Ev hemû ji bo çi bûn? Min xwestibû ez Spanyayê xelas bikim. Ez heyranê *Piy Margall*² bûm. Ez bi tevgera anarşîstan ve hatibûm girêdan. Ez di civînan de peyivî bûm: Mîna ku ez bêmirin bim, min her tişt cidî digirt.

Di vê navê de, di dilê min de, mîna ku hemû jiyana min li ber min raxistîbû. Ez fikirîm: "*Dêmek dilreşiyek pîroz e!*" Ger dê dawiya wê were, ew ne hêja ye tişteki. Min ji xwe pirsî, bê min çawa keçik xapandine, ez çawan bi wan re geriyame. Ger min zanîbûya ez ê bi vî awayî bimirim, min tilîkek xwe jî tevnedilivand. Jiyana min, mîna çenteyekî

² Siyasetmedar û teorîsyenê federalîst û komarparêz ê Spanî, di sala 1873-an de wekî serokê Komara Yekem a Spanyayê.

devgirtî û veşirtî li ber min bû. Lê yên di hundurê çente de hê xelas nebûbûn. Min demekê xwest ez hukum bikim. Dêmek min ji xwe re jiyaneke xweş xwestibû. Lê belê mirov nedigihîşt wî hukmî, lê ev tenê kirineke bû. Min dema xwe ji bo jiyaneke nemir buhurandiye, min tiştek fêhm nekiriye. Ez ji tişteki jî dilşikestî nedibûm. Komek tişt hebûn, ku diviyabû ez li ber biketima, tama *manzanilla* û şuştina min a di delêv de. Lê mirinê hemû berbat kiribû.

Ramaneke xweş a yê *beljîkî* hebû, bi carekê ve:

- Dostino, got bi şiklê ku karîna eskerî destûr bide, ez dikarim ji we çend gotinan, an jî bîranînekê bigihînim dost û hezkirên we.

Tom got:

- Yê min kesekî min tune ye.

Min qet bersiv neda. Tom hebekî sekînî, paşêlimin zîvirî û bi meraq got - Ma tişteki ku tu ji Concha re bibêjî, tune ye?

-Na.

Min ji vê hevkarîya ku nû destpêkiribû hez nedikir. Ev çewtiya min bû. Min şeva çûyî behsa Concha kiribû, diviyabû min xwe bigirta. Ji salekê û vir de ez bi vê jinikê re bûm. Hê do bi şev, ji bo ku ez bikaribim wê pênc deqîqan bibînim, min dikaribû milekî xwe bi bivir jê bikira û biavêta ji wê re. Ev e, ji ber vê yekê ez peyivîm, ew tişteki ji min

bi hêztir bû. Lê niha ji dilê min nedihat ku ez wê bibînim, ji ber ku êdî tu gotinên ku min ji wê re bigota nemabûn. Min dixwest ez wê hemêz bikim û bişidînim jî. Ez ji bedena xwe ditirsiyam, ji ber ku ew bûbû mîna xweliyê û xwêdan dida. Ez ne êmin bûm, ku ez ê ji bedena wê jî netirsiyama. Gava Concha mirina min bibihîsta, ew ê bigiriya. Wê bi mehan li min bifikiya û wê ji dilê wê nehata ku ew piştî min bijiya. Lê yê ku bimira ez bûm. Ez li çavên wê yên şêrîn û spehî fikirîm. Gava wê li min dinihêrî, ji wê tiştin derbasî min dibûn. Ez fikirîm ku ev yeka han dawî hatiye. Ger ew niha li min binihêre, ew ê awirên wê di çavên wê de bimînin, wê negihîjin min. Ez bi tenê bûm.

Tom jî bi tenê bû, lê ne bi eynî celebî. Mîna ku ew li hespekî siwar bûbe rûniştibû û bişirînek li ser lêvên wî hebû. Ew di rewşeke şaşmayî de bû, bi wî awayî li bankan dinihêrî. Wî destê xwe dirêj kir û bi awayekî liberxweketî bi text kir. Mîna ku ew ditirsiya ku ew tişteki bişikîne, paşê bi carekê ve destê xwe kişand û lerizî. Ez ji berdêla Tom bûma, min ê wextê xwe bi destdayina text ve derbas nekira. Ev jî qirdikiyek îrlandayî bû. Lê min hewayek ecêb di firaxan de didît. Ew zêde windabûyî bûn, ji her tim hindiktir bûn. Ji bo ku ez çûyina xwe ya mirinê hîs bikim, têr dikir û zêde bû jî, ku ez li kursiyan, li lampê û li koma tozê binihêrim. Xwezayî bû ku ez viki vekirî li mirina

xwe nedifikîm. Lê min ew li her derê didît Tom çûbû li ser text dest mirina xwe dabû.

Ger ez bihatama efû kirin û ez ji wê rewşa ku ez tê de bûm, destên xwe li ba bikira û ez biçûma, ez ê bibûma mîna bûzê. Gava mirov xeyala nemirinê winda dike, çend saet an jî çend sal mîna hev in. Ez bi tiştê ve nedihatim girêdan, ji aliyekî ve ez bêdeng bûm. Lê ev bêdengiyek ecêb bû. Ji ber bedena min: Bedena min, min bi çavên wê didîtin, bi guhên wê dibihîstin, lê ev êdî ne ez bûm. Ew bi tena serê xwe dilerizî, bi tena serê xwe xwêdan dida. Êdî min ew nas nedikir. Ji bo ku min bizanîba bê ew çi ye, diviyabû min dest wî bidaya, min lê binihêriya, eynî mîna ku ew laşê yekî din e, an ê min e?" Min car caran ew dibihîst. Mîna ku ez di balafireke ku xwe di ser poz re berdide xwarê de bim, tiştin ecêb di hundurê min de çêdibûn. An jî min lêdana dilê xwe hîs dikir. Lê ez bi vê nedihatim ser, ji her tiştê ku ji laşê min dihat hewayek gemarî û reş hebû. Ew piraniya caran bêdeng dima û ji celebekî giraniyê pê ve, ji berdêla ku ew ji bo min bibe hebûnek pelos û dijraber, min tiştê din hîs dikir. Te digot qey ez bi kêzikeke mezin ve hatibûm girêdan. Min carekê destê xwe avêt pantorê xwe û min hîs kir ku şil bûye. Min nizanîbû gelo ew ji xwêdanê, an ji mîzê şil bûye. Lê ji bo ku ez bi tevdîr bim, min çû li ser koma komirê mîst.

Yê beljîkî saeta xwe derxist û lê nihêrî.

- Saet sisê û niv e, got

Dêhno! Tu dibêjî qey mecbûr bû ev bigota. Tom ji cihê xwe hol bû. Me hê jî ferq nekiribû ku dem herikî bû û çûbû.

Şevê em mîna komek bê şikil û tarî hemêzkiribû. Tew nedihat bîra min ku şevê dest pê kiribû jî.

Juanê biçûk kire qîrîn. Wî destê xwe dişidand û lava dikir.

- Ez naxwazim bimirim, ez naxwazim bimirim.

Wî milên xwe bilind kirin û di hundur de bazda, paşê wî xwe avêt ser mîndereke ji pûş û kire îskîn. Tom bi çavên çilmisî li wî dinihêrî û êdî ji dilê wî nedihat ku wî haş bike. Bi rastî ev ne ji ber kişandina êşê bû. Juan ji me bêtir deng derdixist lê haya wî hindiktir ji meselê hebû. Ew mîna nexweşekî ku bi êgir xwe li hemberî xerabiya nexweşiya xwe biparêze bû. Gava agir jî tunebe, rewş xerabtir e.

Ew digiriya. Gunehê wî bi wî dihat, min ew yeka han vekirî didît. Ew li mirinê nedifikirî. Saniyekê, tenê saniyekê min jî xwest ez ji xwe re bigirîm, gunehê xwe bi xwe bînim û bigirîm. Lê tam berevajiya wê bû. Min çavek avête Juan, gava min dît ku milên wî yên jar dihejin, min xwe li derî însanetiye dît. Ne gunehê min bi hinin din dihat, ne jî bi min. Min xwe bi xwe "Ez tenê dixwazim bimirim" got.

Tom rabûbû, ew çûbû bin wê taqika girover û li ronahiya rojê dinihêrî. Herçî ez bûm, ez ji mirinê pê ve li tiştêkî din nedifikirîm. Lê digel her tiştî, ji çirka ku doktor saet ji me re gotibû û bi vir de, min hîs dikir ku dem dişemite û dilop bi dilop diniquete.

Gava min dengê Tom bihîst, dinya reştir bû.

-Deng tê te?

-Erê.

Ew li kuçê dimeşyan.

- Gelo ma ew hatine ma تمام bikin?

Ew nikarin di tariyê de biteqînin ku!

Piştî kêlîkekê me tiştêk nebihîst Min ji Tom re:

- Va ye roj derket got

Pedro bawişkî û rabû ser xwe û çû lampe vemirand. Ji hevalê xwe re got:

- Pir sayî ye.

Rengê hundur bûbû rengê xweliyê. Me ji dûr ve dengên tivingan bihîst.

- Wan dest pê kirin, min ji Tom re got, ew bikin bikin, ew ê li hewşa pişt bikin.

Tom cigarek ji doktor xwest. Min nexwest, dilê min ne dibijiya cigarê, ne jî alkolê. Ji vê kêlikê pê ve wan li ser hev sîleh berdan.

- Tu fêhm dikî? Tom got

Wî dixwest tişteki bibêje, lê bêdeng dima, li derî dinihêrî. Derî vebû, çar esker û zabitek ketin hundur. Cigara Tom ji destê wî ket erdê.

- Steinbock kî ye?

Tom bersiv neda. Pedro ew nîşan da.

- Juan Mîrbal kî ye?

- Ev ê li ser mîndera pûş e.

- Rabin ser xwe, zabit got

Juan tevnêliya. Du eskeran bi çengên wî girtin û ew rakirin. Lê hema ku wan ew berdan, ew herikî erdê.

Esker dudilî bûn.

- Ev ne ye pêşî ye ku xwe xerab hîs dike, zêbit got Hûn herdu wan bigirin û bibin, ew li wir çi dikin bila bikin.

Li Tom zîvirî:

- Heydê, bimeşin.

Tom di nava du eskeran de derket. Herdu eskerên din li dû wan diçûn. Wan Juan di nav xwe de hilgirtibûn û ew dibirin. Ew bêhiş neketibû, çavên wî fireh vebûbûn û hêsirên wî di ser hinarîkên wî de diherikîn.

Gava min jî xwest ku ez derkevim, zabit ez dame rawestandî:

-Tu lbbieta yî?

-Erê.

- Tu niha li vir raweste. Ew ê werin li te bigerin.

Derketin. Yê *beljîkî* û du gardiyan jî derketin, min xwe bi tenê hîs kir. Min nizanibû wê çi were serê min, lê ji bo ku wê tavelê dawî bihata jî ez kêfxweş bûm. Min hema hema li ser hev dengê salvoyan dibihîst, bi her dengî re ez diricifim. Min dixwest ez biqîrim û porê xwe birûçikînim. Lê min diranên xwe dişidandin û destên xwe dixistin bêrikên xwe, ji ber ku min dixwest ez paqij bimînim.

Piştî saeteke din wan hatin ez birim odeyeke qatê yekê, ku ji bêhna cigaran û ji german mirov difetisî. Li wir du serbazên ku ser çongên wan tije kaxez bûn û cigare dikişandin, hebûn.

- Navê te Ibbieta ye ?

-Erê.

- Ramon Gris li ku ye ?

- Ez nizanîm.

Yê ku îfadeya min digirt bejinkurt û dagirtî bû. Di pişt berçavka wî de çavîna wî yê bi awirên xedar hebûn.

Ji min re:

- Bi vir de were, got

Ez nêzîk bûm. Ew rabû ser xwe û mîna ku ew bixwaze min têxe binê erdê, li min nihêrî û bi milên min girt. Di eynî wextê de wî bi hemû hêza xwe milên min dişidandin. Ev ne ji bo ku ew bi min êşê bide kişandin, ev lîstîkek bû, wî dixwest hukum li min bike. Wî her bêhna devê xwe ya genî jî bi ser min de berdida. Em demekê wisa man, vê yekê xwestekeke ken dida min. Ji bo fedîkarderxistina zilamekî rêwiyê mirinê, divabû tiştin hîn zêdetir bihata kirin. Wî nedikir. Wî bi şidet ez dehf dam û dîsan rûtişt

- Jiyana te bi jiyana wî ye. Ger tu cihê wî ji me re bibêjî emê te berdîn.

Ev herdu mêrikên ku xweş li xwe kiribûn, xwe şidandibûn, bi qemçî û cîzme bûn, ew ê bi eynî celebî biçûna mirinê. Piştî min bi demeke kurt. Ew li perçexazên di destên xwe de li navan digerîyan. Ji bo ku ew mirovan bigirin û erza wan bişiknîn, ew li dû mirovên din digerîyan. Nêrinên

wan yên di derheqa pêşeroja Spanyayê de û di derheqa mijarên din de hebûn. Ew tevgerên wan ên biçûk ez hêrs dikirim, bi min ecêb dihat Yê kin û dagirtî her li min dinihêrî, bi qemçiyê xwe li cîzma xwe dixist Ji bo ku ew bi hemû hereketên xwe bişibe heywanekî bi jîn û dirinde, wî bi zanebûn ew hereket dikirin.

- Erê, te fêhm kir?

- Ez nizanim Gris li ku ye, min got. Ez bawer im ew li Madrîdê bû.

Serbazê din destê xwe yê rengavêti bilind kir. Ew bilindkirin jî bi hesab bû.

Min hemû lîstikên wan ên biçûk didîtin, û hebûna mirovên ku bi vî şiklî şahiyê dikin, ez ecêbmayî dihiştin.

Hêdîka:

- Ji bo tu bifikire em panzdeh deqîqan wext didine te, got. Vî bibine cilşokê, piştî panzeh xulekên din wî bînin vir. Ger ew dîsan li ser a xwe bisekine û înkâr bike, divê ew taviê bête gulebarankirin.

Wan dizanîbûn ku ew ê çî bikin. Min hemû şev bi li bendamayinê ve derbas kiribû. Paşê, gava wan Tom û Juan dane ber gulleyan, ez saetekê di mahzenê de dame rawestandî, niha jî wan ez dibir dixistin cilşokê. Ew ji êvar de bi bazirî bûn.

Wan ji hev re digotin ku ew ê sinirê min xopan bibin û texmîn dikirîn ku wê wisa be.

Ew dixapiyan. Ez li cilşokê li ser kursiyekê rûniştim. Min xwe bêhal hîs dikir û ez difikirîm. Lê ne li pêşniyara wan...

Min dizanîbû bê Gris li ku ye. Wî xwe li ba biraziyên xwe veşartibû, ew çar kîlometre ji bajêr dûr bû. Ger ew îşkencê bi min nekin, ez cihê ku wî xwe lê veşartiye nabêjim (Lê mîna ku ew ê îşkencê li min nekin dixuyan). Ev hemû vekirîbûn, bi rêk û pêk bûn û bi qasî misqalekî ji min eleqeder nedikir. Min tenê dixwest sedemên riya ku wan ez girtime hîn bibim. Ji berdêla ku min Gris bida dest, mirin çêtir bû. Ji bo çi? Min êdî ji Ramon Gris hez nedikir. Dostaniya min ya bi wî re, mîna evîna min a li hemberî Concha û xwesteka min a jiyane, bi berbangê re miribû û çûbû. Bê şik min qîmet dida wî, ew peyayekî sert bû. Lê ji ber vê sedemê min nedixwest ez ji berdêla wî bimirim. Jiyana wî ji ya min ne bi qîmettir bû. Ew mirov dispêrin dîwêr û paşê heta ku mirov geber dikin li mirov direşnin.

Ew ê ku tê kuştin te divê bila ez bim, Gris be, anjî yekî din be, wek hev e. Di mesela Spanyayê de min dizanîbû ku Gris ji min bikêrhatîtir e, lê ez ji bo Spanya û geremolê diçûme hengameyê. Êdî tu tişt ne girîng bû. Çi fêde ez li vir im. Ger min Gris bida dest, min ê xwe xelas bikira, lê min ev kirina han red dikir, heta min ev mîna pêkenînekê didît. Ev

berxwedanek bû. Ez difikirîm: "Divê mirov li ber xwe bide!" Dilşahiyeke ecêb ez digirtim.

Hatin li min geriyên û ez birim ba du serbazan. Di ber lingên me re mişkek derbas bû, min xwest ez henekan bi eskeran bikim, ez li yekî li wan zivirîm:

- Ma we mişk dît? min got.

Wî bersiv neda. Ew reşbîn bû û li ber xwe diket. Ê min jî kenê min dihat, lê min xwe digirt, ji ber ku ez ditirsiyam ku ez dest pê bikim ez ê nikaribim xwe bigirim. Yê esker bi simêl bû. Min dîsan ji wî re got:

- Divê tu simêlê xwe jê bikî birako.

Li jiyane nixumandina rû a bi mûyan, bi min ecêb dihat Wî pehînek li min xist û min hew deng kir.

- Êê, serbazê kinik û dagirtî ji min re got, ma tu fikirî?

Mîna ku ez li kêzikeke ku kêman caran tete dîtî binihêrim, min bi meraq li wan nihêrî.

- Ez zanim ew li ku ye, min got. Ew xwe di nava goristanê de vedişêre. An ew di kortaleke gorekê de ye, an jî li kulûbeyeke nobedarên goristanê ye.

Min xwest ez bi vê yekê listikekê bînim serê wan. Min dixwest ku ew rabin ser lingan, rextên xwe girêdin û bi lez û bez emir bidin.

Ew hol bûn ser lingan.

- Heydê Moles, here ji teymen Lopez panzdeh peyan bixwaze.

Yê kinik got:

- Ger ev tiştê ku tu dibêjî, rast be, ti gotina me ji te re namîne. Lê eger derew be, wêca ew ji te re namîne.

Ew bi qîrîn û barîn derketin û çûn. Ez bi giraniyekê li ber çavên eskeran rawestiyam. Ez car caran xwe bi xwe dikeniyam, û ew yek bi yek, gava wan bi şaşmayî deriyê gorê vedikirin, dihatin ber çavên min. Mîna ku ez ji hinin din re behs bikim, min ji xwe re behsa rewşê dikir.

Vî mehkûmê ku xistiye serê xwe, ku wê bibe qehreman, ev eskerên bi simêl û bi heybet û peyayên bi unîforma ku di nava goristanê de baz didan, dihatin ber çavên min. Ev nedihate kişandin, ecêb bû.

Piştî nîv saetê mêrikê kin û dagirtî bi tena serê xwe hat. Ez fikirîm ku ew ê emir bide, da min gulebaran bikin. Diviyabû yê din li goristanê mabin.

Serbaz li min nihêrî. Ji rewşa wî dixuya ku ew zêde ne aciz bû.

- Vî jî bi yên din re bibin hewşa mezin, got Piştî miamela eskerî, ew ê mehkeme qedera wan kifş bike.

Min texmîn kir ku min fêhm nekir.

Min ji wan pirsî:

- Yanî hûn ê. . . Hûn ê min gulebaran nekin?

- Xuya ye ne niha. Paşê, jê pê ve ez nizanîm.

Qet, min qet fêhm nedikir.

- Lê çima? min gotê.

Bêî ku ew bersiv bide wî milên xwe hejandin û eskeran ez birim. Li hewşa mezin, bi jin û zarok û kal û pîran nêzikî sed girtî hebû. Min dest pê kir ez li dor hêşnaya di nava hewşê de zivirîm, ez şaşmayî mabûm. Wan dahnê nîvro, li xwarinxanê zikên me têr kirin. Du-sê heban xwestin îfada min bigirin. Min dizanîbû, lê min bersiv neda. Min nizanîbû ew li ku bû jî.

Wan ber êvarî deh girtiyên din jî anîn hewşê. Min Garciayê nanpêj nas kir. Wî ji min re got

- Ev qeder e, ez qet nedifikirîm ku ez ê te bibînim.

- Wan cezayê kuştinê dabûn min, min gotê. Lê wan paşê fikra xwe guhertin. Ez nizanîm bê wan ji bo çi fikra xwe guhertine.

- Wan saet duduwan ez girtim, Garcia got.

-Çima?

Garciya siyaset kir.

- Ez nizanîm, got. Her kesên ku weke wan nafikirin, ew wan digirin.

Wî dengê xwe daxist

-Gris jî çû.

Ez ricifim.

-Kengî?

- Vê sibehê. Wî kar kiriye. Ji ber ku ew bi tiştinan hesiyane, ew roja sêşemê ji cem biraziyê xwe çû ye. Ne ku kesekî ku ew veşarta tunebû, lê wî nedixwest ji kesî re bibe bar. "Min xwe li mala Ibbieta veşartibû, lê piştî ku ew hate girtin, ez ê herim xwe li goristanê veşêrim" wî gotibû.

- Li goristanê?

- Erê. Ev e, kar e. Şansa wî ya xerab, vê sibehê di wir re derbas bûn û wan ew girtin. Wan ew di kulûbeyê nobedarên goristanê de girtin. Hema li wir li wî reşandin û ew kuştin.

- Li goristanê!

Serê min gêj bû û ez ketim xwarê.

Ez wilo dikeniyam ku ji çavên min hêsir diherikîn.

Werger: Firat CEWERİ